

UDK 902.6(474.5)

XII a. Graužių auksakalys (1. Auksakalio kapo tyrinėjimai)

Vaitkuskienė L.

1. Įvadas

Kėdainių rajone, dešiniajame Nevėžio krante slėnyje esančios kalvos šlaite yra Graužių kapinynas, tyrinėtas 1938 m.¹ ir 1969 m.² Tuomet buvo atidengta 12 VI—VIII a. nedegintų mirusiuų, 33 X—XIV a. sudegintų mirusiuų kapai, 153 žirgų griauciai bei 34 XV—XVII a. žmonių kapai³. Be to, 1969 m. tyrinėjimų metu buvo aptiktas sidabriniai dirbinių lobis⁴.

Jau daugiau kaip 40 metų tyrinėtojų dėmesj nuolatos patraukia vienas kapas, kuris 1938 m. tyrinėjimų ataskaitoje pažymėtas Nr. 97(54)⁵. Tai iš tiesų beprecedentinis kapas visoje Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Jo radiniai tyrinėtojai remiasi nagrinėdami prekybos, amatininkystės, meno bei socialinio pobūdžio problemas. Pvz., aiškinant klasinės visuomenės susidarymo procesą Lietuvoje, Graužių kapo papuošalais iliustruojamas teiginys, kad puošnus ir brangius dirbinius juvelyrų gaminio tik diduomenės astovamis⁶. Šie papuošalai ne kartą tyrinėtojų pateikti kaip juvelyrinio meno pavyzdžiai, rodantys aukštą juvelyrininkystės lygi Lietuvoje⁷. Vadinamojo „Graužių kapo“ radiniai archeologai naudojasi nušviesdami Lietuvos gyventojų IX—XIII a. prekybinius ryšius bei prekybos išsivystymą⁸, taip pat gvildendamai auksakalystės padėtį Lietuvoje iki XIII a.⁹ ar sudarydami sidabrinį piniginių lydinių topografiją¹⁰.

¹ Puzinas J. Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys.—Senovė, 1938, t. 4, p. 287—289.

² Urbanavičius V. Graužių, Kėdainių raj., senkapio tyrinėjimai 1969 metais.—Kn.: Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 m. [toliau — AETL]. V., 1970, p. 82—86.

³ Tautavičius A. I—XIII a. laidojimo paminklai.—Kn.: Lietuvos TSR archeologijos atlasas [toliau — LAA]. V., 1977. T. 3, p. 42.

⁴ Urbanavičius V. Graužių lobis.—LTSR MA darbai. A ser. [toliau — MADA], 1970, t. 3(34), p. 77—83.

⁵ Zr.: Graužių kapinyno 1938 m. kasinėjimų ataskaita, p. 84. (Jos kopija yra Lietuvos TSR MA Istorijos instituto archeologijos sektoriaus [toliau — IIAS] archyve, byla Nr. 304.)

⁶ Moopa X. A. Возникновение классового общества в Прибалтике.—Сов. археолог., 1953, т. 17, с. 123—124; Volkaitė-Kulikauskienė R. Klasinės visuomenės susidarymas Lietuvoje [toliau — Klasinės visuomenės...].—Vilniaus valst. V. Kapsuko un-to mokslo darbai, 1955, т. 5, p. 135—136.

⁷ Moopa X. A. Указ. соч., с. 123; Volkaitė-Kulikauskienė R. Klasinės visuomenės..., p. 135—136; Lietuvių liaudies menas. Senovės lietuvių papuošalai. V., 1968. T. 1, pav. 576 / Sud. Kulikauskienė R. ir Rimantienė R.

⁸ Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai IX—XII amžiais [toliau — Lietuviai...]. V., 1970, p. 112; Kuncienė O. Prekybiniai ryšiai IX—XIII amžiais [toliau — Prekybiniai ryšiai...].—Kn.: Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I—XIII a. V., 1972, p. 169—170.

⁹ Nakaitė L. Auksakalystės Lietuvoje iki XIII a. klausimu (2. Sidabro dirbinių geografija) [toliau — Auksakalystės...].—MADA, 1968, t. 2(27), p. 48; Urbanavičius V. Graužių lobis, p. 79.

¹⁰ Tautavičius A. Papildomi duomenys apie naujus sidabro lydinių ir XIV a. II pusės—XV a. pradžios Lietuvos monetų radinius Lietuvos TSR teritorijoje [toliau — Papildomi duomenys...].—MADA, 1965, t. 1(18), p. 68.

Graužių kapo medžiaga buvo naudinga ir latvių archeologams, skelbusiems duomenis apie sidabro dirbinius¹¹.

Nepaisant toko populiarumo, šis kapas iki šiol nesusilaukė specialiai jam skirto darbo, literatūroje jis vadinamas dar ir įvairiais numeriais: ir 53, ir 54, ir 97(54)¹². Be to, tebéra netyrinėti ir jo radiniai, t.y. įkapių komplektas. Visi archeologai ši kapą ar jo atskiras įkapes minėdavo epizodiškai, t.y. tik tiek, kiek to reikėjo jų nagrinėjamai temai. Matyt, tai turėjo reikšmės ir kapo interpretacijai, nes jis vadinamas tai pirklio, tai amatininko kapą.

Archeologinėje literatūroje yra ir daugiau analogiškų atvejų, kai vieną ir tą patį kapą tyrinėtojai skirtingai komentuoja. Ryškiausias pavyzdys — plačiai žinomas kapas Nr. 378, atidengtas 1939 m. Sargėnų kapinyne (dabar jo teritorija išsijungusi į Kauno m.). Nors dauguma autorų jį laiko amatininko-juvelyro kapu, tačiau vienu laiku buvo kilusi diskusija, siekianti įrodyti, kad čia palaidotas pirklys¹³.

Panašios diskusijos dėl Graužių kapo Nr. 97(54) nebuvo. Beveik prieš 2 dešimtmecius išėjo iš spaudos „Lietuvos archeologijos bruožai“, kuriuose buvo apibendrinta visa iki tol žinoma archeologinė medžiaga. Tuomet ir buvo priimtas teiginys, kad Lietuvoje X—XIII a. vyrų kapuose randami svarstyklės ir svareliai yra specialūs pirklių įrankiai brangajam metalui svarstyti¹⁴. Ši išvada vėlesniems tyrinėtojams, interpretavusiems Graužių kapą, buvo ypač lemtinga, nes tame tarpe kitų įkapių buvo ir priemonių sidabru i svarstyti — 5 svarstyklės svareliai. Todėl nesunku suprasti, kad archeologinėje literatūroje netruko įsigalėti nuomonė, kad šis kapas — pirklio kapas. Tokia nuomonė atsi-spindi ir kai kuriuose pastaruoju metu veikalose, liečiančiuose Lietuvos prekybinius ryšius¹⁵ IX—XIII a. Tačiau prieš dešimtmetį spaudoje pasirodė kita šio kapo interpretacija, aiškinanti, kad Graužių kape buvęs palaidotas juvelyras auksakalys¹⁶. Tai teigiamai ir pačioje naujausioje literatūroje, nagrinėjančioje IX—XIII a. spalvotųjų ir brangiuju metalų dirbinius¹⁷.

Taigi Graužių kapo „paslaptis“ dar tik pradėta aiškinti. Priminsime, kad prieš 42 m. šią mūslę archeologijos mokslui užminė J. Puzinas. 1938 m. atkāses ši kapą ir apibendrinęs kasinėjimų medžiagą, jis abejojo, kam priskirti kapą — amatininkui ar pirkliui¹⁸.

Ieškoti atsakymo šiuo metu skatina keletas priežasčių. Bene svarbiausioji jų yra ta, kad dėl kasmet plačiai vykdomų archeologinių paminklų kasinėjimų per paskutiniuosius 2 dešimtmecius buvo sukaupta nepaprastai vertingų duomenų įgalinančių labiau ar net visai iš naujo pažinti seniausius Lietuvos istorijos laikotarpius. Be to, naujoji medžiaga duoda realią galimybę daugelį problemų tyrinėti ne tik plačiau, bet, tai labai svarbu, ir giliau. Palankią situaciją mūsų keliamam klausimui spręsti sudaro ir tai, kad pastaruoju laiku pastebimai išaugo archeologų susidomėjimas amatais, ypač senaja metalurgija. Apskritai, Lietuvos archeologijos moksle dabar nagrinėjamos ir amatų, ir prekybos problemas, tuo tarpu anksčiau pirmavo prekybos tyrinėjimai.

Visa tai ir paskatino sugrįžti prie šio archeologinio šaltinio. Tad šio straipsnio tikslas ir yra paskelbti kapą, nustatyti jo chronologiją, pabandyti tirti jo radinius kaip vieną įkapių komplektą ir jį atitinkamai interpretuoti¹⁹.

¹¹ Urtāns V. Senākie depozīti Latvijā (iš 1200, g.). Riga, 1977. lpp. 65.

¹² Siame straipsnyje visos žinios apie kapą imamos iš tyrinėjimų ataskaitos, saugomos Kauno valst. istorijos muziejuje (toliau — KVIM), o jos kopija yra IIAS. Cia kapas pažymėtas Nr. 97(54) (žr.: IIAS, b. 304, p. 84). Inventoriaus knygoje išrašyta, kad šio kapo radiniai kilę iš kapo Nr. 54 (žr.: KVIM, inv. Nr. 13294-1-1). Neašku, kodėl kapas dar žymimas Nr. 53.

¹³ Plačiau žr.: Sadauskaitė I. XII—XIII amžių pirklio kapas Sargėnuose.—MADA, 1959, t. 2(7), p. 57—76.

¹⁴ Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A. Lietuvos archeologijos bruožai [toliau — LAB]. V., 1961.

¹⁵ Kuncienė O. Prekybiniai ryšiai..., p. 170, 240, 243.

¹⁶ Nakaitė L. Auksakalystės..., p. 48.

¹⁷ Vaitkunskienė L., Merkevičius A. Spalvotujų metalų dirbiniai ir jų gamyba.—Kn.: Lietuvių materialinė kultūra IX—XIII amžiuje. V., 1978. T. 1. p. 113.

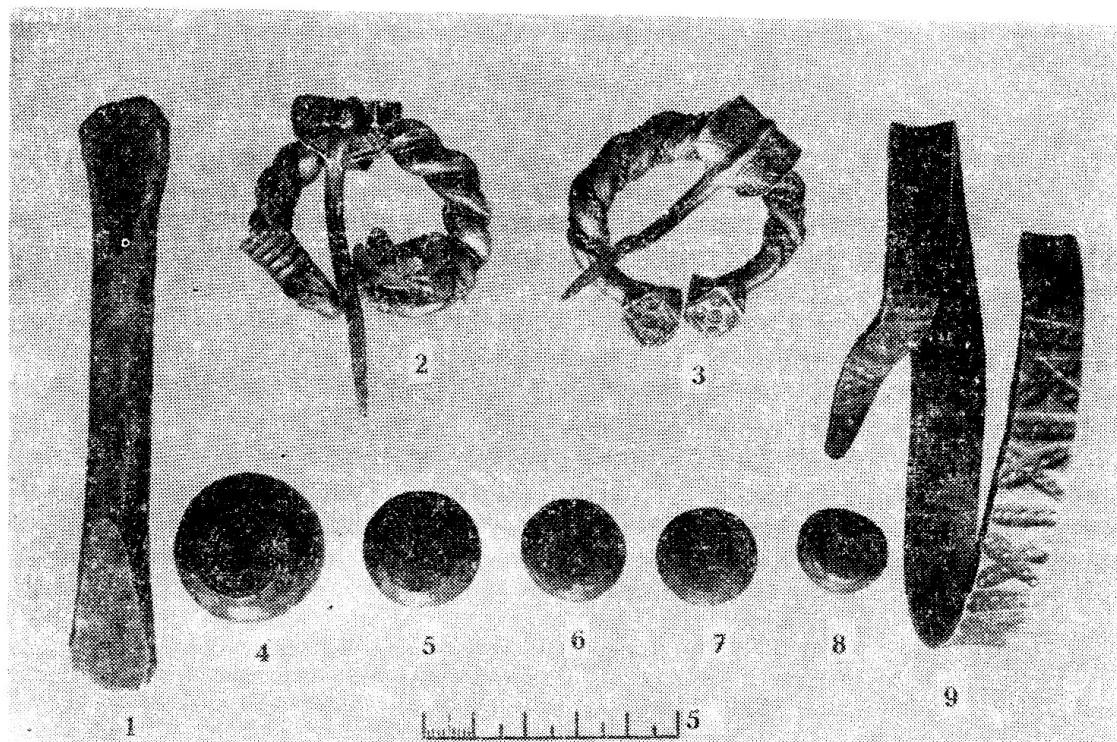
¹⁸ Puzinas J. Min. veik., p. 289.

¹⁹ Tam skiriamas šis straipsnis. Serijos II straipsnyje bus ieškoma auksakalio veiklos pėdsakų Nevėžio baseine. Gautieji duomenys įgalins spręsti, ar auksakalys gaminio plačiajai rinkai, ar jis priklausė vienos didikui — feodalui.

2. Kapas Nr. 97(54) ir jo interpretacija

a Laidosena, įkapės, chronologija

Kapas Nr. 97(54) įrengtas panašiai kaip ir kiti ištyrinėti Graužių kapinyno sudegintų žmonių kapai. 25 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo kapo kontūrai — 180 cm ilgio ir 160 cm pločio tamsios žemės dėmė²⁰. 28 cm gylyje jie sumažėjo iki 90 cm skersmens. Padarius skersinį pjūvį, paaiškėjo, kad duobė buvo 30 cm gylio. Ji užpildyta maišyta žeme su degesių, anglukų bei sudegintų žmogaus kaulų gabalėliais, tarp kurių buvo ir įkapių. Viename kapo duobės pakraštyje gulėjo sulankstytas juostinės apyrankės pavidalo kaltinis į galus siaurėjantis sidabro lydinas (inv. Nr. 1329:7). Visas jo paviršius išpuoštas I ir X formos štampais. Lydinas

1 pav. Graužių (Kėdainių raj.) kapinyno XII a. kapo Nr. 97(54) įkapės: 1, 9 — sidabriniai lydiniai, 2, 3 — sidabrinės segės, 4—8 — žalvariniai svareliai

ypač apie 20 cm ilgio, ties viduriu — 1,5 cm pločio, 0,35 cm storio, galuose — apie 0,5 cm pločio. Jis sveria 99,52 g (pav. 1:9).

Tokių apyrankės pavidalo kaltų lydinių Lietuvoje daugiau nėra rasta²¹. Tačiau jų analogijų yra kituose baltų kraštuose.

Pvz., apyrankės pavidalo ornamentuotu paviršiumi sidabro lydiniai aptikti Latvijoje²², keletas — senųjų prūsių žemėse²³. Nurodytoje literatūroje jie datuojami XI—XII a. Iš šio laikotarpio, be abejo, yra ir Graužių lydinas. Pabrėžtina, kad šitokios formos ir

²⁰ 1938 m. tyrinėjimų ataskaita, p. 84—86.

²¹ Tautavičius A. Papildomi duomenys..., p. 69.

²² Snore R. Zur Typologie der frühen Silberbarren in Lettland.— In: Pirmā Baltijas vēsturnieku konference Rīgā, 16—20.VIII.1937. Rīgā, 1938, lpp. 182—184; Urtāns V. Min. veik., p. 186, 198.

²³ Kemke H. Silberfund von Kiwitten.— Prussia, 1931, Bd 29, S. 144—153, pav. 1, 2. Haisig M., Kiersnowski R., Reymann J. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Małopolski, Śląska, Warmii i Mazur. Wrocław e. a., 1966, s. 73—74.

taip ornamentuotų sidabro lydinių tyrinėtojai nežino nei vakarinių, nei rytinių slavų žemėse, nei skandinavų kraštuose²⁴. Todėl yra pagrindo pritarti J. Antonevičiaus nuomonei²⁵, kad tokie apyrankės pavidalo XI—XII a. lydiniai yra vietinės, baltiškos kilmės.

Atokiau nuo minėtojo deformuoto lydino buvo 2 sidabrinės pasaginės segės. Abiejų lankeliai suvyti iš 2 sidabrinės vielės ir papuošti pynute, suvyta taip pat iš 2 labai plonų sidabrinės vielučių. Vienos segės lankelio galuose yra daugiakampės galvutės, ornamentuotos įkartélémis, akytėmis (inv. Nr. 1329:8). Įkartélémis bei trikampėliais su 3 taškučiais viduje puošta ir plačioji segės liežuvėlio dalis, apjuosianti vytą lankelį (pav. 1:3). Segė sveria 68,165 g. Kitos segės lankelio galai užbaigtai stilizuotomis, gana išraiškingomis gyvulinėmis galvutėmis (inv. Nr. 1329:9). Plačioji segės liežuvėlio dalis ornamentuota trikampeliu su taškučiais viduje štampu. Segė sveria 78,13 g. (pav. 1:2). Abi segės yra kick apdegusios.

Sidabro segės IX—XIII a. labai retai randamos kapuose ir daugiausiai aptinkamos lobiuose, kaip atsitiktiniai radiniai. Be to, sidabrinės pasaginės segės, priklausančios miestam laikotarpiui, Lietuvos archeologinėje medžiagoje nėra né 30, tuo tarpu žalvarinių tokio pavidalo papuošalų dabar žinoma daugiau kaip 2700 (tarp jų — apie 65 yra puoštos sidabru)²⁶.

Vadinasi, sidabro segė šiuo laikotarpiu — gana retas dirbinys.

Minėtųjų formų papuošalai Lietuvoje labiausiai buvo madingi X—XIII a.²⁷ Graužių segės, lyginant su kitomis, negalima laikyti ankstyvesnėmis kaip XII a. Abiejų segės juvelyrinės technikos, stiliaus simbolikos, siužeto paralelių daugiausia yra XII a. daiktose.

Už 18 cm nuo segė rasta rateliu sudėti 5 žalvariniai įvairaus dydžio svareliai: I (inv. Nr. 1329:1) svérè 103, 791, II (inv. Nr. 1329:2) — 41,657, III (inv. Nr. 1329:3) — 31,357, IV (inv. Nr. 1329:4) — 25,775, V (inv. Nr. 1329:5) — 16,234 g. Abiejuose svarelių galuose yra įmušti trikampėliai, akytės. Šiuos ženklus tyrinėtojai sieja su svorio matais²⁸. Svareliai, kartais drauge su svarstyklėmis, Lietuvoje aptinkami X—XIII a. kapinynuose, rečiau piliakalniuose²⁹. Bet jie randami ir lobiuose (Siraičiai, Telšių raj.)³⁰. Šiuo metu yra žinoma 52 svarstyklės ir apie 120 svarelių iš 29

²⁴ Stenberger M. Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit. Uppsala, 1958. Bd 1, S. 226—333; Hårdh B. Wikingerzeitliche Depotfunde aus Südschweden. Katalog und Tafeln. Bonn—Lund, 1976; Slaski J., Tabaczyński S. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne Wielkopolski. Warszawa—Wrocław, 1959; Kiersnowscy T. i R. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Pomorza. Warszawa—Wrocław, 1959; Gupieniec A., Kiersnowscy T. i R. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Polski środkowej, Mazowsza i Podlasia. Wrocław c. a., 1965; Корзухина Г. Ф. Русские клады IX—XIII вв. М.—Л., 1954.

²⁵ Antoniewicz J. Prusowie we wczesnym średniowieczu i zarys ich kultury materialnej.— In.: Szkice z dziejów Pomorza. Warszawa, 1958, s. 138.

²⁶ Sie skaičiai yra reliatyvūs, nes neįskaitytos IX—XII a. Anduliu (Kretingos raj.), Aukštakiemių ir Ramučių (Klaipėdos raj.), Vėžaičių (Šilutės raj.) ir kitų kapinynų segės, dengusios per karą be žinios. Be to, skaičiai kasmet didėja dėl nuolatinių archeologinių paminklų kasinėjimų (pasaginės segės, paplitusių Lietuvoje iki XIII a., kartoteka, sudaryta autorės, yra IIAS).

²⁷ Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai..., p. 161, 164; LAA, V., 1978, t. 4, p. 47.

²⁸ Plačiau žr.: Navickaitė-Kuncienė O. Seniausios (X—XIII amžių) svorio matų sistemos Lietuvoje klausimu.— MADA, 1966, t. 2(21), p. 143—159; Prekybiniai ryšiai..., p. 171—173, 243—245; Волкайт-Куликаускене Р. О весах и весовой системе в Литве в эпоху раннего феодализма.— В кн.: От эпохи бронзы до раннего феодализма. Таллин, 1966, с. 216—224.

²⁹ Kuncienė O. Prekybiniai ryšiai..., p. 167, 240.

³⁰ Brensztejn M. Skarb bronzowy znaleziony we wsi Syrajcie w powiecie i parafii Telszewskiej na Zmudzi.— Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne [Kraków], 1903, t. 6, s. 44—50; Tautavičius A. II—XIII a. daiktų lobiai.— LAA, t. 3, p. 132.

radimo vietų³¹. Taigi svareliai, palyginus su kitais Graužių kapo radiniais, yra daug dažnesnė įkapė.

Ratu sudėtų svarelių viduryje buvo statmenai padėtas, matyt įbesitas, sidabrinis lazdelės pavidalo lictas lydinus išplotais galais, be įkartų paviršiuje (pav. 1:1). Jis yra 11,6 cm ilgio, 1,2 cm pločio, 105,14 g svorio (inv. Nr. 1329:6). Vienas jo galas kiek apsilydės. Tai pirmas tokios formos lydinus, surastas kape ne tik Lietuvos, bet visoje baltų teritorijoje³².

Lieti lazdelės pavidalo sidabro lydiniai paprastai aptinkami lobiuose, žinomuose daugelyje kraštų, pvz., Latvijoje, Estijoje, Skandinavijoje, senojoje Rusijoje³³. Lietuvoje taip pat jų gausu — XII—XIII a. lobiuose³⁴. Tačiau Graužių kapo lietam lazdelės pavidalo lydiniui artimiausią paralelių yra tik Latvijoje. V. Urtanas tokio pavidalo sidabro lydinius datuoja XI—XII a.³⁵

Nustatant laiką, kada galėjo būti šiame kape palaidotas mirusysis, tenka remtis įkapėmis. Kaip paaiškėjo, minėtųjų formų dirbiniai Lietuvoje buvo naudoti gana ilgą laiką, būtent, X—XIII a. X—XI a. to įvykti negaléjo, nes tada dar buvo nepažįstamos pasaginės segės su tokio stiliumis gyvulinėmis galvutėmis. Datuoti XIII a. taip pat negalima, kadangi iš piniginės apyvartos jau buvo išėjė tokie sidabriniai lydiniai, kaip apyrankės pavidalo juostelės ornamentuotu paviršiumi. Vadinas, patikimiausia kapo chronologija — XII amžius. Toki datavimą patvirtina sidabrinės segės bei lazdelės pavidalo lydinus, kurie ypač būdingi XII a.

b. Įkapių tyrinėjimai

To meto Lietuvos gyventojai, būdami pagonys, tikėjo, kad mirtis — tai ne gyvenimo pabaiga, o tik perėjimas į kitą, pomirtinį gyvenimą. Jis buvo įsivaizduojamas konkretus ir realus: žmogus toliau tėsia žemės gyvenimą, eina tas pačias pareigas, dirba tuos pačius darbus, priklauso tam pačiam visuomeniniam sluoksniui³⁶. Todėl visose Lietuvos srityse ir visais laikotarpiais į kapa mirusiajam sudėdavo reikalingiausius ir mylimiausius daiktus. Likusi turto dalis atitekdavo šeimai, artimiesiems, draugams³⁷. Svarbu pažymėti, kad mirusiajam jidėdavo ir jo amatui reikalingus dalykus³⁸. Pastarasis paprotys buvo toks stiprus, kad jo atgarsiai pastebimi ir krikščioniškose laidojimo apeigose dar net XIX a. Lietuvoje³⁹.

Taigi, nustatant mirusiojo užsiėmimą, įkapės tampa pirminiu šaltiniu.

Aprašomojo kapo radiniai sudaro glaudų ir unikalų komplektą, pasižymintį didele verte. Ne tik Lietuvoje, bet ir visoje baltų gyventojoje teritorijoje ankstyvojo feodalizmo metu nėra žinoma nė vieno kapo, kuriame būtų buvę tiek vien iš sidabro padarytų daik-

³¹ LAA, t. 4, p. 133—134. Ši sąrašą dar reikia papildyti 5 svarstyklėmis, rastomis Siraičių lobbyje, Lazdininkų (Kretingos raj.), Varduvos (Plungės raj.) ir Pavirvytės—Gudu (Akmenės raj.) kapinynuose, taip pat 21 svareliu, aptiku Daukšaičių (Šilutės raj.), Lazdininkų, Mockaičių (Šilutės raj.), Pamiškių (Pasvalio raj.), Pavirvytės—Gudu ir Vidiuvos kapinynuose.

³² Tautavičius A. Papildomi duomenys..., p. 68.

³³ Stenberger M. Min. veik., p. 229—230; Hårdh B. Wikingerzeitliche Depotfunde aus Südschweden. Probleme und Analysen. Bonn—Lund, 1976; Urtāns V. Min. veik., p. 181, 200; Тыниссон Э. Ю. Эстонские клады IX—XIII вв.—В кн.: Древние могильники и клады. Таллин, 1962. Т. 2, с. 250—261; Корзухина Г. Ф. Указ. соч., табл. X, XX, XXI, XIV; Fedorovas G. B. Lobių su Lietuvos lydiniiais ir monetomis topografija.—Lietuvos Istorijos instituto darbai, 1951, t. 1, p. 181—229.

³⁴ Fedorovas G. B. Min. veik.; Tautavičius A. Papildomi duomenys..., p. 67—74.

³⁵ Urtāns V. Min. veik., p. 199, 200.

³⁶ Alseikaitė-Gimbutienė M. Pomirtinio gyvenimo įsivaizdavimas Lietuvoje proistoriniuose laikais [toliau — Pomirtinio...].—Gimtasai kraštas, 1942, kn. 5, sąs. 30, p. 5.

³⁷ Alseikaitė-Gimbutienė M. Pagoniškosios laidojimo apeigos Lietuvoje.—Gimtasai kraštas, 1943, p. 57.

³⁸ Ten pat, p. 53.

³⁹ Vyšniauskaitė A. Laidotuvų papročiai Lietuvoje XIXa.—XX a. pirmaisiais dešimtmečiais.—Iš lietuvių kultūros istorijos, 1961, t. 3, p. 148; Alseikaitė-Gimbutienė M. Pomirtinio..., p. 7.

tų. Priminsime, kad sidabras nuo pat pasiodymo pradžios (II a.) Lietuvoje keliolika šintmečių buvo vienintelis brangusis metalas⁴⁰. Aukso dirbiniai tuomet buvo didelė retenybė ir kaimyniniuose kraštuose.

Ikapės suskirstytos į 3 daiktų grupes: 1) žaliava dirbiniams, 2) priemonės gamybai, 3) gatavi dirbiniai.

1. Žaliava. Sidabro lydiniai traktuotini kaip žaliava juvelyriniam brangiems dirbiniams gaminti. Tas faktas, kad lydinys yra sulankstytas, visai deformuotas, rodo, jog toks daiktas buvo vertinamas kaip medžiaga, o forma neturėjo reikšmės.

Beje, šiandien jau niekas neberekalauja įrodymų, kad sidabro lydiniai bei monetos II tūkstantm. pradžioje cirkuliavo ne tik prekyboje kaip vertės matas bei mokėjimo priemonė, bet ir didelė dalis buvo prabangių juvelyrinių dirbinių žaliava. Pvz., archeologinėje medžiagoje yra sidabro papuošalų, kurių svoris rodo, kad jiems pagaminti buvo panaudota viena ar kelios sidabro monetos⁴¹, vienas ar du sidabro lydiniai. Pvz., Skomantuose (buv. Rytų Prūsijos teritorija) yra rasta pasaginių sidabrinų segių, kurių svoris siekia 114 ir 202 g⁴². Sidabro lydinių svoris dvejopas: vieni jų sveria apie 100, kiti — apie 200 g⁴³. Kai kurie tyrinėtojai sidabro lydinius tiesiog pavadinia importuotomis prekėmis papuošalų gamybai⁴⁴. Lydinių pavidalo sidabro žaliava iš tikrųjų labai patogi amatininkams: jis gali vienam gaminui naudoti ne tik visą lydinį, bet atskiristi ar atsipjauti jo dalij, reguliuodamas jam reikalingą nuolaužos svorį specialiomis svarstyklėmis. Tokiomis svarstyklėlėmis jis buvo priverstas naudotis ir tada, kai tekėdavo sverti ir kitokio pavidalo sidabro žaliavą: sulūžusių dirbinių gabalus, senus, išėjusius iš mados, papuošalus ir kitą metalo laužą.

Sukaupto metalo žaliavos — laužo kartais būdavo įdedama amatininkui-juvelyrui į kapą.

Pvz., Sargėnuose (Kauno m.) buvo atidengtas kapas, kuriame palaidotas sudeginas mirusysis kartu su 220 žalvarinių įkapių. Tai įvairūs papuošalai, žirgo aprangos relikmenys. Tačiau didžioji jų dalis yra sulankstytai, perlūžę arba tėra tik įvairių dirbinių dalys, fragmentai. Tarp jų yra ir susilydžiusi gabala, vielucių bei žalvario ruošinių. Visa ši žalvario krūva sverė daugiau kaip 5 kg⁴⁵. Chronologiniu atžvilgiu šie daiktai priklauso gan ilgam laikotarpiui, pradedant IX a. (nežymiai platėjančiais galais juostinės apyrankės) ir baigiant XII—XIII a. (plokštinės apskritinės segės). Šios įkapės matyt buvo ilgai rinkta metalo žaliava naujiems dirbiniams. O kartais mirusiajam buvo įdedami ir ruošiniai juvelyriniam dirbiniam. Pvz., Laivių kape Nr. 202, be kitų įkapių, dar buvo įdėta ir sulankstytą 85—90 cm ilgio, suvyta iš 3 žalvarinių vielų „virvę“, kurią tyrinėtojai laiko pusfabrikačiu antkaklėms gaminti⁴⁶.

Mūsų nuomone, Graužių kape rastieji lydiniai — tai sidabro žaliava dirbinių gamybai. Matyt, artimieji įdėjo ją mirusiajam, tikėdami, kad ir aname pasaulyje jam prireiks žaliavos.

2. Svareliai. Visi tyrinėtojai yra vieningos nuomonės dėl svarstyklų ir svarelių paskirties — tai prietaisas brangiajam metalui — sidabru — svarstyti, taip pat ir dėl to, kad šie darbo įrankiai yra tokios priemonės, be kurių darbo procese negalėjo išsiversti ne tik pirklys, bet ir amatininkas, ypač gaminantis juvelyrinius dirbinius. Tam svarių argumentų pa-

⁴⁰ Iki šiol Lietuvoje yra rasta tik VI a. sidabrinų auksu puoštų segių (Užpelkiai, Kretingos raj.), kurios yra vietinės kilmės. Be to, dar yra keletas paaugsuotų importuotų dirbinių.

⁴¹ Ляпушкин И. И. Городище Новотроицкое.— Матер. и исслед. по археологии СССР, 1958, т. 74, с. 74.

⁴² Haisig M., Kiersnowski R., Reyman J. Min. veik., s. 77.

⁴³ Fedorovas G. B. Min. veik., p. 184.

⁴⁴ Kiersnowski R. Zagadnienie obiegu pieniądza wczesnośredniowiecznego na obszarze Polski północno-wschodniej.— Acta Baltico-slavica [Białystok], 1964, t. 1, s. 94.

⁴⁵ Sadauskaitė I. Min. veik., p. 58.

⁴⁶ 1951 m. Laivių kapinyno, Kretingos raj., tyrinėjimų ataskaita, p. 31 (IIAS, b. 8).

teikė juvelyrų dirbtuvių inventoriaus tyrinėjimai. Mat jo sudėtyje būna ne tik jvairūs juvelyro darbo įrankiai ar priemonės, metalo žaliava, gatavi dirbiniai, bet ir svarstyklės bei svareliai⁴⁷. Yra atidengta ir amatininkų-juvelyrų kapų, kuriuose minėti metalo svērimo prietaisai randami sudėti mirusiajam kartu su tokiomis specifinėmis juvelyro darbo priemonėmis — įrankiais, kaip matricos, naudojamos štampuotiems papuošalamams gaminti⁴⁸. Beje, svarstyklės bei svareliai buvo ne tik nagrinėjamo laikotarpio juvelyrų darbo priemonė. Pvz., Ukrainoje yra aptikta šių prietaisų, kuriais III—IV a. amatininkai-juvelyrų atsisverdavo spalvotuosius (kartu ir brangiuosius) metalus bei iš jų padarytas monetas, reikalingas papuošalo gamybai⁴⁹.

Tarp Lietuvos archeologų, interpretavusių kapus, kurių inventoriuje būna ir svarstyklės bei svareliai, pasireiškia 2 skirtinės tendencijos. Vieini tyrinėtojai, būdami tos nuomonės, kad svarstyklės ir svareliai yra pirklio įkapė, nekreipia dėmesio į kitus kapo radinius ir automatiškai visus be išimties kapus, kur būna tokia įkapė, skiria pirkliams⁵⁰. Kiti tyrinėtojai, priešingai, pagrindinį dėmesį skirdami konkretaus kapo inventoriui, analizuoją įkapių komplektą ir, juo remdamiesi, teigia, kad svarstyklės ir svareliai gali būti jidėti į kapą ir kitiems žmonėms, disponavusieims brangiuoju metalu, t. y. svērimo priemonės gali būti ir didiko⁵¹, ir juvelyro⁵² įkapė.

3. Gatavi dirbiniai. Tai — abi Graužių kape rastosios sidabro segės. Gera jų gamybos kokybė savaime rodo, kad juos pagamino aukštostos kvalifikacijos juvelyras. Tokie papuošalai ankstyvajame feodalizme Lietuvoje buvo didikų nuosavybė. Tačiau mirusiujų aprangos, su kuria jie buvo laidojami, sidabro papuošalais nepuošdavo. Pastarieji buvo tapę paveldinimis brangenybėmis, po savininko mirties atitenkančiomis artimiesiems. Ankstyvojo feodalizmo Lietuvoje yra randami tokią brangenybių lobiai. Tai šeimos turtas, paslėptas pavojaus metu. O diduomenės atstovai buvo laidojami aprenti šventiniu kostiumu, kuriam išpuošti būdavo parenkami žalvariniai, sidabru apipavidalinti dirbiniai, turintieji taip pat didele vertę, be to, gražią išorę⁵³.

Todėl tenka daryti išvadą, kad nėra pagrindo šias abi sidabro seges sieti su mirusiojo drabužiais. Apskritai, IX—XIII a. kapuose Lietuvoje iki šiol neaptikta nė vienos sidabrinės antkaklės ar apyrankės, nors žalvarinių tokų formų papuošalų kapinynuose randama labai daug. Išimtį tesudaro tik keletas sidabrinės segių, rastų didikų kapuose. Manoma, kad, įsegant sidabrinę segę kaip didele vertybę, buvo siekiama akcentuoti mirusiojo aukštėsne padėtį, lyginant su kitais bendruomenės nariais⁵⁴. Ir

⁴⁷ Археология Української ССР. Київ, 1975. Т. 3, с. 336; Стубавс А. Некоторые археологические находки 11—13 веков из городища Кокнессе.— В кн.: От эпохи бронзы до раннего феодализма. Таллин, 1966, с. 171; Гончаров В. К. Райковецкое городище. Киев, 1950, с. 102—110.

⁴⁸ Гончаров В. К. Указ соч., с. 108.

⁴⁹ Тиханова М. А. О находке римских весов на южной Волыни.— В кн.: Проблемы археологии. Ленинград, 1978. Т. 2, с. 97—100.

⁵⁰ Kuncienė O. Prekybiniai ryšiai..., p. 169, 170.

⁵¹ Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai..., p. 265—266.

⁵² Nakaitė L. Auksakalystės..., p. 48; Vaitkunskienė L., Merkevičius A. Min. veik., p. 113.

⁵³ Nakaitė L. Sidabras kaip vertės matas I m.e. tūkstantmečio Lietuvoje.— MADA, 1966, т. 1(20), p. 40—43.

⁵⁴ Ten pat, p. 43.

daugelyje senovės tautų (keltai, germanai, slavai) sidabro papuošalas — antkaklė buvo ženklas, kuris pažymėdavo diduomenės atstovą.

Tačiau Graužių kape palaidotas asmuo, matyt, ne didikas. Priešingu atveju mirusysis į kitą pasaulį būtų buvęs palydėtas kaip ir kiti šio luomo

1 lentelė

X-XIII a. kapai Lietuvoje su svarstyklėmis ir svareliais

Eil. Nr.	Vietovė	Kapo Nr.	Svarstyk- lės	Svareliai	Sidabro dirbiniai
1	Gintališkė (1940 m. tyri- nėjimai)	4	1	3	! žalvarinė pasaginė segė žvaigždiniais galais, puošta sidabru
2	Jauneikiai, Joniškio raj.	47	1	2	sidabro dirbinių nėra
3	Jazdai, Kretingos raj.	3	1	3	..
4	Laiviai, Kretingos raj.	204	--	1	..
5	„	213	—	1	..
6	„	222 ¹	1	—	kalavijo rankena, puošta sidabru
7	„	225	—	1	sidabro dirbinių nėra
8	Lazdininkai	146	—	5	..
9	„	107	1	2	..
10	„	108	1	2	neaiškios paskirties sida- bro dirbinio nuolauža
11	Jakštaičiai, Šiaulių raj.	24	—	1	sidabro dirbinių nėra
12	„	44	1	1	sidabrinė ivija ir sidabrinio dirbinio nuolauža
13	Nendriniai, Kapsuko raj.	1	1	—	sidabro dirbinių nėra
14	Palanga	124	—	3	..
15	..	174	—	1	segė, puošta sidabru
16	„	196	—	1	sidabro dirbinių nėra
17	„	201	—	6	segė, puošta sidabru
18	„	227	1	8	sidabro dirbinių nėra
19	„	269	1	1	..
20	„	270	1	1	..
21	„	279	1	1	segė, puošta sidabru
22	„	284	1	2	sidabrinis Vokietijos dena- ras
23	„	299	—	(?)	sidabro dirbinių nėra
24	Siraičiai	10	1	—	..
25	Veršvai, Kauno m. (1939 m. tyrinėjimai)	1	1	—	..

Lentelė sudaryta, remiantis kapų aprašymais, paimtais iš kapinynų tyrinėjimų ataskaitų. Jos yra IIAS ir KVIM.

¹ Tyrinėjimų ataskaitoje svarstyklės nepaminėtos. Tačiau jos yra eksponuojamos Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejuje kartu su visais kitais šio kapo radiniais.

atstovai: su ginklais, raitelio bei žirgo aprangos reikmenimis ar kitais diduomenės buityje naudotais daiktais. To reikalavo pagoniškieji laidojimo papročiai, tą rodo ir archeologinė medžiaga⁵⁵.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad gatavų sidabro dirbinių nerandama ir tuose kapuose, kuriuos dėl svarstyklų ir svarelių buvimo kai kurie tyrinėtojai skiria pirkliams. Iš tokių kapų sąrašo⁵⁶ (1 lent.) matyti, kad juose buvo rasti tik 5 sidabru apipavidalinti metaliniai dirbiniai (eil. Nr. 1, 6, 15, 17, 21), 1 sidabrinė žvijra (eil. Nr. 12), 2 sidabrinio dirbinio nuolaužos (eil. Nr. 10, 12) ir 1 sidabrinė moneta (eil. Nr. 22). Taigi šiuo atžvilgiu Graužių kapas visiškai skirtinges nuo vadinančių pirklių kapų, jeigu juose visi palaidotieji iš tikrujų buvo X—XIII a. pirkliai⁵⁷.

Tad ką galėtų reikšti net 2 sidabro papuošalų buvimas Graužių kape?

Mūsų nuomone, abi meistriškai padarytos sidabro segės yra čia palaidoto asmens kūriniai. Matyt, tai gatava produkcija, sudėta artimųjų mirusiajam į kapą, tikint, kad jų jam prireiks pomirtiniame gyvenime, kaip ir kitų, įkapių komplekste esančių, daiktų.

Įsidėmėtina tai, kad visas Graužių kapo radinių komplektas savo turiniu labai panašus į vadinančius amatininkų lobius. Tokie lobiai — tai amatininkų turtas, pavojaus metu paslėptas vienoje vietoje ir vienu metu.

Juvelyryllobiai, kuriuose aptinkami vandinės kilmės dirbiniai, kartais deformuoti, baltų teritorijoje žinomi nuo VI—VII a.⁵⁸ Toks Lietuvoje yra Migonių (Pasvalio raj.) lobis, kuriame buvo žalvarinė lankinė segė, atrodo, nebaigta gaminti, 2 apyrankės, žalvario žaliavos lazdelė ir kitos panašios lazdelės nukirstu galu dalis⁵⁹. Juvelyro lobis, susidedantis iš gatavų dirbinių ir žaliavos jiems gaminti, rastas Kentės piliakalnio gyvenvietėje (Latvijos TSR)⁶⁰. Amatininkų-kalvių ar juvelyro lobiuose būna ne tik metalo žaliavos ar gatavos produkcijos, bet ir įvairių darbo įrankių, tarp jų ir svėrimo prietaisų. Pvz., XI a. kalvio lobbyje (Rausų vietovė, Rygos raj.) greta kalvio profesijos įrankių, kaip prickalas, replės, skylmušis, įvairūs kaltai, plaktukai, buvo ir gatavų dirbinių (kirvis, pjautuvai, skambutis, vinis ir kt.) bei svėrimo priemonės — bezmėnas, svarsčiai⁶¹. Juvelyro turtu laikytinas ir Siraičių lobis. Cia kartu su svėrimo prietaisais buvo įvairių XI—XII a. gatavų žalvarinių papuošalų, kitų dirbinių bei įvairių papuošalų fragmentų — tuošinių perlydymui⁶².

⁵⁵ Alseikaitė-Gimbutienė M. Pomirtinio gyvenimo..., p. 5; Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai..., p. 261, 264—266.

⁵⁶ I ši sąrašą jrašyti tie kapai, kurių išliko ne tik pačios įkapės, bet ir tu kapų kasinėjimų ataskaitos. Kituose laidojimo paminkluose rastais svareliais ir svarstyklėmis negalejome pasinaudoti, nes vieni jų rasti atsitiktinai, ne kape (Akmenskynė (Telšių raj.), Kviečiai (Kretingos raj.), Pakapiai (Kauno raj.) ir kt.), kitų kapinynų yra dingusios tyrinėjimų ataskaitos (Stragnai (Klaipėdos raj.), Gintališkė (Plungės raj.), 1968, 1969 ir 1971 metų tyrinėjimai), dar kitų kapinynų yra dingusi visa kasinėjimų medžiaga (Andžuliai, Ramučiai) ir pan.

⁵⁷ Kai kurie tarybiniai archeologai taip pat nesutinka su įsigalėjusia archeologinėje literaturoje nuomone, kad svarstyklės ir svareliai kape — tai tiesioginis įrodymas jų savininką buvus pirkliu (plačiau žr.: Фехнер М. В., Янина С. А. Весы с арабской надписью из Тимерева.— В кн.: Вопросы древней и средневековой археологии восточной Европы. М., 1978, с. 189).

⁵⁸ Уртанс В. А. Клады балтов в V—VIII вв.— Проблемы этнической истории балтов (Тезисы докладов). Рига, 1977, с. 40.

⁵⁹ Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuvos archeologiniai paminklai ir jų tyrinėjimai. V., 1958, p. 116; Tautavičius A. II—XIII a. daiktai..., p. 132.

⁶⁰ Vieni tyrinėtojai jį datuoja VIII a. (Urtāns V. Min. veik., p. 160), kiti — IX a. (Stubays A. Kėntes pilkalns un apmetne. Riga, 1976, lpp. 75).

⁶¹ Urtāns V. Min. veik., p. 194—196.

⁶² Perkowski J. Senovės gadynės pėdsakai Telšių apylinkėje.— Gimtasai kraštas. 1984, Nr. 3—4, p. 161.

Korzuchinos tyrinėjimai parodė, kad tarp senojoje Rusijoje rastų sidabro lobų (IX–XIII a.) labai skiriasi tokie, kuriuos sudaro atsitiktiniai, nevienalaikiai daiktai, kartais sulūžę, deformuoti. Juose būna ir sidabro žaliavos — lazdelės pavidalo lydinių. Tai ne paveldėtos brangenybės, priklausančios diduomenės atstovams, o ilgai rinkti daiktai⁶³.

Tokie lobiai ypač iliustruoja sidabro, kaip vertingojo metalo, žaliavos kaupimą. Galimas dalykas, kad tai turtas tų žmonių, kuriems reikalinga tokia žaliaava, t. y. amatininkų-juvelyrų. Pvz., žinoma lobių, kurių sudėtyje būna sidabriniai papuošalai, jų fragmentai ir juvelyro profesijos įrankis — štampas dirbiniams gaminti⁶⁴.

Graužių kapo inventorius siejasi ne tik su amatininkų-juvelyrų lobiais, bet ir su juvelyro dirbtuvių inventoriumi.

Gretimoje Latvijoje Koknesés piliakalnyje atidengtoje juvelyro dirbtuvėje buvo rasta 3 lazdelės pavidalo sidabro lydiniai, taip pat ir svarstyklėlės brangiajam metalui svarstyti⁶⁵.

Svarstyklėlių su svareliais, sidabro žaliavos bei gatavos produkcijos aptinkama kasinėjant rytinių slavų juvelyrų dirbtuves⁶⁶. Panašus vaizdas atskleidžia, atidengus ir vakarinių slavų juvelyrų dirbtuves. Jų inventoriuje būna įvairaus dydžio svarelių, sidabro žaliavos, gatavų ir nebaigtų gaminti dirbinių⁶⁷.

Jeigu Graužių radiniai būtų buvę ne kape, jie atitiktų juvelyro turtą, paslėptą lobiuose ar išlikusį dirbtuvėse.

Apibendrinant atliktus tyrinėjimus, matyti, kad Graužių kape greičiausiai buvo palaidotas juvelyras — auksakalys, kuris gyvas būdamas vertėsi brangiojo metalo (sidabro) dirbinių gamyba, ką rodo jo kape esantis įkapių komplektas: jo paties padarytos segės, sidabro žaliaava (lydiniai), kurią jis ir kitame pasaulyje po mirties naudos, gamindamas dirbinius, bei juvelyro profesijos įrankiai (svarstyklės svareliai), kuriais turės naudotis, atsverdamas sidabrą naujam papuošalui padaryti.

Auksakalių kapai yra žinomi ir gretimose kaimynų žemėse⁶⁸.

3. Išvados

1. Mokslinėje literatūroje gana dažnai minimas kapas Nr. 97(54), 1938 m. atidengtas Graužiuose (Kėdainių raj.). Tačiau jo tyrinėjimai iki šiol nebuvu išsamiai paskelbti, netyrinėtas ir jo įkapių komplektas. Tai veikiausiai ir nulémė nevienodą šio kapo interpretaciją: vieni tyrinėtojai jį laiko pirklio, kiti — juvelyro kapu, o treti abejoja, kam jį priskirti.

2. Pirminis šaltinis, padedantis nustatyti minėtajame kape mirusiojo užsiemimą, yra kapo inventorius. Įkapes sudaro XII amžiaus dirbiniai: a) 2 sidabro segės — gatavi dirbiniai, b) 2 sidabro lydiniai — žaliaava dir-

⁶³ Корзухина Г. Ф. Указ. соч., с. 50—51, 134—135.

⁶⁴ Тен. пат..., р. 130.

⁶⁵ Стубавс А. Указ. соч., с. 171.

⁶⁶ Гончаров В. К. Указ. соч., с. 105.

⁶⁷ Cofta-Broniewska. Z zagadnień obróbki metalów nieżelaznych.— *Slavia Antiqua*, 1962, t. 9, s. 297; Rauhut L. Sprawozdanie z badań wczesnośredniowiecznego ośrodka metalurgicznno-kowalskiego we wsi Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka w 1957 r.— *Wiadomości archeologiczne [toliau — WA]*, 1956, t. 23, z. 4, s. 345, tabl. XXXVI:5; Nadolski A. Prace wykopaliskowe na grodzisku w Tumie pod Łęczycy w latach 1948—49.— *Studia wczesnośredniowieczne*, 1952, t. 1, s. 183.

⁶⁸ Hensel W. Słowiańska sztuczna wczesnośredniowieczna. Warszawa, 1965, s. 192; Rajewski Z. Zagadnienie złotnictwa wczesnośredniowiecznego na ziemiach polskich.— *WA*, 1954, t. 20, z. 1, s. 13; Schmidt B. Die späte Völkerwanderungszeit in Mitteldeutschland. Halle, 1961, S. 146.

biniams, c) 5 žalvariniai svarstykliai — juvelyro profesinis įrankis brangiajam metalui sverti.

3. Įkarių komplekto sudėtis labai panaši į amatininkų-juvelyrų lobius bei jų dirbtuvinių inventorių.

4. Įkarių tyrinėjimai įgalina teigti, kad Graužių kape Nr. 97(54) XII a. buvo palaidotas juvelyras — auksakalys, gaminęs brangiojo metalo — sidabro dirbinius.

Lietuvos TSR Mokslo Akademijos
Istorijos institutas

Gauta
1979.V.3

**Граужайский мастер золотых дел XII в.
(1. Исследования погребения мастера золотых дел)**

Вайткунскене Л. М.

Резюме

При решении вопросов торговли, ремесла или проблем социального характера в поселениях Литвы IX—XII вв. многие исследователи пользуются материалами погребения № 97(54) Граужайского могильника (Кедайнинский р-н), обнаруженного в 1938 г. в результате раскопок. Однако данные раскопки до сих пор приводились эпизодично, лишь в связи с изучаемыми вопросами. По-видимому, это обстоятельство сыграло решающую роль при интерпретации данного погребения: одни археологи его относят к погребению купца, другие — к погребению ремесленника-ювелира. Кроме того, в археологической литературе оно известно и под № 53, 54, 97(54).

На основе данных раскопок 1938 г. впервые дается полная публикация погребения № 97(54). Установлено, что это погребение по устройству и погребальным обрядам является идентичным остальным погребениям с трупосожжениями, открытыми на территории могильника Граужай. Однако оно отличается от других погребений набором погребального инвентаря. Здесь найдено: 1) 2 серебряные подковообразные фибулы: одна — с многогранными пуговками, другая — с зооморфными головками на концах (рис. 1:2, 3), 1) 2 серебряных слитка: один — кованый, имеет вид лентообразного браслета (рис. 1:9), другой — литой, имеет вид палочки (рис. 1:1), 3) 5 бронзовых гирек от весов для взвешивания серебра (рис. 1:4—8). Утверждается, что погребение и весь комплект погребального инвентаря датируются XII в.

При изучении вещевого материала набор погребального инвентаря был разделен на следующие 3 категории: 1) готовые изделия — фибулы, 2) сырье для изготовления изделий — серебряные слитки, 3) профессиональный прибор — гирьки от весов.

Анализируя данные изучения погребального инвентаря, можно сделать вывод, что в погребении № 97(54) был похоронен ювелир-мастер золотых дел XII в. Согласно языческим верованиям, близкие захоронили ему и вещи, необходимые для продолжения трудовой деятельности в посмертной жизни.

Это подтверждается еще и тем, что комплект погребального инвентаря погребения № 97(54) аналогичен содержанию кладов ремесленников-ювелиров, известных на территории балтов, а также набору инвентаря ювелиров мастерских, найденных на городищах и поселениях.

Институт истории
Академии наук Литовской ССР

Поступило
3.V 1979

Vaitkunskienė L.

**12th century jeweller from Graužiai
(1. Investigation of jeweller's grave)**